

РОЗДІЛ 11. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

11.1. Сутність фінансового аналізу та його особливості

Підвищення ролі фінансового аналізу підприємства та його актуальність об'єктивно зумовлені такими причинами:

- зміною цілей діяльності підприємств у ринкових умовах, якими стають: максимізація прибутку та збільшення вартості бізнесу;

- необхідністю урахування умов роботи підприємств України в період становлення ринкових відносин та інтересів усіх учасників ринку;

- залежністю від отриманих фінансових результатів через необхідність фінансування процесів відтворення своїх активів, що вимагає: налагодження зв'язків з банками задля отримання кредитів; або емісії боргових цінних паперів (векселів, облігацій та ін.); або прискорення оборотності обігових коштів, наприклад, через факторинг (переуступку права боргу) або надання знижок «сконто», які зацікавлюють покупця прискорювати оплату за вже отриману продукцію, та ін.;

- розширенням інтеграційних процесів, активним учасником яких є вітчизняне машинобудування;

- необхідністю об'єктивної та гласної оцінки фінансового стану акціонерних товариств, фінансових компаній та інших недержавних суб'єктів господарювання на основі публічної фінансової звітності;

- загостренням протиріч підприємства з іншими учасниками ринку в період фінансово-економічних криз.

Фінансовий стан машинобудівного підприємства оцінюється сукупністю показників, які відображають наявність, ефективність розміщення та використання фінансових ресурсів.

Роль фінансового аналізу машинобудівного підприємства міститься не тільки в тому, щоб установити й оцінити його фінансовий стан, а й у постійному проведенні роботи за конкретними напрямками, яка спрямована на поліпшення фінансового стану. Це дає можливість

виявлення найбільш слабких (проблемних) позицій у фінансовому стані підприємства та оперативного їхнього вирішення.

Першочерговими задачами економічного аналізу є оцінка якості планування та виконання фінансових планів машинобудівного підприємства. Велике значення надається необхідності вести аналітичну роботу в динаміці з визначенням фінансового стану підприємства та факторів, які на нього впливають. При цьому необхідно встановлювати оптимальні значення фінансових показників. Для їхнього досягнення важливо удосконалювати поточну аналітичну роботу, оскільки це дає змогу виявити проблеми та вирішити їх ще до складання звітності.

Різноманітність видів фінансового аналізу вимагає їхнього угруповання. Класифікація видів фінансового аналізу представлено в таблиці 11.1, з якої видно, що топологія фінансового аналізу тісно пов'язана з видами економічного аналізу, але має свою специфіку, оскільки ознаки 4 та 5 притаманні тільки фінансовому аналізу.

Таблиця 11.1

Класифікація видів фінансового аналізу підприємства

Класифікаційна ознака	Вид аналізу
1. Залежно від періоду часу, за який проводиться аналіз	1.1. Перспективний 1.2. Поточний 1.3. Оперативний 1.4. Минулий (ретроспективний)
2. Залежно від ступеня охоплення	2.1. Тематичний 2.2. Частковий 2.3. Локальний
3. Залежно від мети аналізу та його інформаційного забезпечення	3.1. Зовнішній 3.2. Внутрішній
4. Залежно від деталізації	4.1. Експрес-аналіз 4.2. Поглиблений аналіз
5. Залежно від рівня невизначеності	5.1. Фінансова діагностика 5.2. Фінансовий аналіз

Метою зовнішнього аналізу фінансового стану машинобудівного підприємства є оцінка його завантаженості податками та зборами і відстеження їхнього нарахування, встановлення кредитоспроможності та інвестиційної привабливості. Зовнішній аналіз фінансового стану підприємства здійснюється суб'єктами зовнішнього середовища: банками; інвесторами; акціонерними товариствами; податковою адміністрацією та ін.

Мета внутрішнього аналізу фінансового стану машинобудівного підприємства полягає у виявленні резервів, у першу чергу, внутрішньовиробничих, їхній оцінці та мобілізації для подальшого

поліпшення фінансового стану підприємства та його стійкості. Внутрішній аналіз фінансового стану підприємства проводиться працівниками підприємства: фінансового відділу, внутрішнього аудиту та ін.

У минулому (ретроспективному) аналізі важливе значення посідає трендовий аналіз, який проводиться за тривалий період часу (як правило, 10 років). Це викликає необхідність приведення інформаційної бази в порівнюваний вигляд з використанням аналітичного прийому перерахунку показників. Дослідження довгострокових тенденцій особливо актуальне при аналізі стійкості фінансового стану підприємств, оскільки правильний висновок про неї можна зробити тільки на основі дослідження довгострокових тенденцій фінансових показників.

Сутність перерахунку показників полягає у наступному.

У коригуванні вартісних показників попередніх періодів з урахуванням індексу інфляції.

У перерахунку майбутніх доходів від інвестицій з урахуванням коефіцієнтів дисконтування (K_0 , част. од.), розрахованих за моделлю:

$$K_0 = 1 / (1 + GO)^m, \quad (11.1)$$

де GO – темп зміни цінності грошових одиниць, прийнятий на рівні середньорічного відсотка банківських кредитів, част. од.;

m – номер року з моменту початку інвестування.

У перегрупованні статей балансу при зміні правил їхнього обліку, пов'язаній з мінливістю законодавства і внутрішньої облікової політики підприємства;

У перегрупованні статей витрат при змінах в угрупованнях їхніх елементів або складових; у структурі фонду оплати праці та ін., що можливо виявити шляхом вертикального аналізу майнового стану підприємства та структури витрат на виробництво.

У переоцінці основних і оборотних коштів, пов'язаних зі зміною їхньої справедливої (ринкової) вартості та корисності по відношенню до цілей підприємства.

Велике коло користувачів інформації про результати фінансового аналізу машинобудівного підприємства зумовило необхідність використання відносних величин, які відображають співвідношення між фінансовими показниками, а також застосування для їхнього наочного відображення графічних методів аналізу. Використання прийому відносних величин значно розширює аналітичні можливості при проведенні зовнішнього фінансового аналізу як у статиці, так і в динаміці, оскільки при використанні фінансових коефіцієнтів

з'являється можливість порівняння фінансового стану різних підприємств та їхніх споживачів і постачальників. Використання графіків і діаграм дозволяє значно підвищити ілюстративність наочність визначених тенденцій розвитку фінансових показників, які досліджуються, та їхніх факторів відобразити стан і динаміку структури складних явищ, наприклад, структури активів і пасивів в аналізі майнового потенціалу підприємства та його джерел. Використання графічних методів аналізу є також доцільним для виявлення зв'язків між структурними підрозділами в організаційних структурах управління підприємством; для контролю виконання касових планів і платіжних календарів, планів-графіків виробництва; для прогнозу оцінки фінансових результатів у стратегічному аналізі та в бізнес-плануванні (розрахунковий графік безбитковості та ін.).

Як у внутрішньому, так і у зовнішньому фінансовому аналізі є такі розділи: аналіз фінансових результатів; аналіз фінансового стану; аналіз стійкості фінансового стану. При їхньому проведенні аналітики використовують єдину систему методів і дотримуються однакових принципів аналізу та основних методичних положень.

Відрізняються внутрішній та зовнішній фінансові аналізи: метою аналізу; глибиною досліджень; складом і повнотою інформаційного забезпечення, яке є більш повним при проведенні внутрішнього фінансового аналізу і саме цим забезпечує деталізацію внутрішніх фінансових оцінок; колом завдань, які вирішуються. Тому методики їхнього проведення мають специфічні властивості та відмінності.

11.2. Аналіз фінансових результатів

Фінансовий результат діяльності підприємства є кінцевим, оскільки відображає загальний ефект від ведення всіх видів економічної діяльності, дозволяє оцінити їхню ефективність, а також характеризує доцільність використання виробничих ресурсів. Оцінка фінансового результату зовнішніми аналітиками здійснюється з метою прийняття фінансових рішень щодо розвитку подальших партнерських взаємовідносин. Завдання зовнішнього аналізу фінансових результатів надані на рис. 11.1.

Аналіз фінансових результатів містить як загальну, так і конкретизовану оцінку з кожного виду діяльності (рис. 11.2).

Аналіз господарської діяльності

Рис. 11.1. Завдання та послідовність зовнішнього аналізу фінансових результатів

Ознака угруповання	Деталізація фінансових результатів за видами діяльності:						
1. Умови діяльності	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 5%;"></td><td>Звичайна</td></tr> <tr><td></td><td>Надзвичайна</td></tr> </table>		Звичайна		Надзвичайна		
	Звичайна						
	Надзвичайна						
2. Види діяльності	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 5%;"></td><td>Операційна (виробнича)</td></tr> <tr><td></td><td>Фінансова</td></tr> <tr><td></td><td>Інвестиційна</td></tr> </table>		Операційна (виробнича)		Фінансова		Інвестиційна
	Операційна (виробнича)						
	Фінансова						
	Інвестиційна						
3. Значення діяльності	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 5%;"></td><td>Основна</td></tr> <tr><td></td><td>Інша</td></tr> </table>		Основна		Інша		
	Основна						
	Інша						

Рис. 11.2. Класифікація фінансових результатів залежно від виду діяльності

Оцінка фінансових результатів надається у статиці (фактичні значення порівнюються з нормативними) і в динаміці (фактичні значення порівнюються з рівнями, досягнутими в попередні звітні періоди, шляхом визначення темпів зростання та розрахунку абсолютних і відносних відхилень для кожного показника, наданого у формі № 2 «Звіт про фінансові результати»). Крім того, досліджується динаміка структури доходу від реалізації продукції (робіт, послуг). Для цього визначається питома вага кожного з показників, які формують такий дохід. Отримані фактичні значення питомої ваги показників порівнюються з аналогічними, досягнутими в попередніх періодах, та у конкурентів підприємства.

Факторний аналіз фінансового результату містить визначення впливу на нього доходу та витрат, виявлення причин їхньої зміни. Закінчується аналіз моделюванням тенденцій розвитку фінансових результатів у перспективі для прийняття управлінських рішень.

11.3. Аналіз майнового стану підприємства

Вартість та оптимальність структури майна підприємства цікавлять усіх учасників ринкових відносин, з якими у підприємства є господарські взаємовідносини. Різні аспекти призначення аналізу майнового стану підприємства наведено на рисунку 11.3.

Рис. 11.3. Призначення аналізу майнового стану підприємства

Зовнішній аналіз майнового стану підприємства здійснюється в статистиці (на початок та на кінець поточного фінансового року), в динаміці (за декілька років – залежно від терміну існування підприємства, інтересів аналітика та наявності інформації за попередні роки). Кінцевою метою аналізу є об'єктивна оцінка тенденцій зміни вартості майна та прогресивності його структури. Послідовність діагностики майнового стану підприємства, яка проводиться зовнішнім аналітиком для досягнення цієї мети, наведено в таблиці 11.2.

Для оцінки оптимальності структури майна підприємства розраховуються співвідношення між його елементами з подальшим її порівнянням із нормативними, середньогалузевими та досягнутими у конкурентів підприємства. За допомогою цих співвідношень надається оцінка майна, сутність якої наведено на рис. 11.4.

Послідовність діагностики майнового стану підприємства

Завдання діагностики	Показники оцінки
1. Оцінка вартості майна та джерел його надходження на початок та на кінець фінансового року, його структури та співвідношень між статтями активів і пасивів	– сума активів і пасивів за статтями, за розділами та в цілому за балансом, тис. грн; – питома вага, %
2. Оцінка динаміки вартості майна за статтями активу й пасиву та змін структури майна	– темпи зростання, част. од.; – абсолютні відхилення, тис. грн; – відносні відхилення, %; – вартість за статтями, розділами та загальна вартість активів і пасивів
3. Оцінка руху, зношення та придатності основних засобів і нематеріальних активів	– коефіцієнт зносу основних засобів і нематеріальних активів, част. од.; – коефіцієнт придатності основних засобів і нематеріальних активів, част. од.
4. Міжзаводський аналіз структури та динаміки змін майнового стану порівняно з конкурентами	– питома вага статей та розділів активу та пасиву балансу, %; – абсолютне відхилення питомої ваги, %; – оптимальні співвідношення у галузі, част. од. або %
5. Оцінка ринкової вартості майна підприємства	– ринкова вартість, тис. грн; – балансова вартість, тис. грн; – абсолютне відхилення, тис. грн; – відносне відхилення, %
6. Прогнозування зміни та величини майнового стану підприємства	– усі показники, що перелічені вище

Рис. 11.4. Оцінка співвідношень у діагностиці структури майна

11.4. Аналіз грошових потоків

Фінансові ресурси машинобудівного підприємства формуються за рахунок власних і залучених коштів. Джерела їхнього надходження наведено в таблиці 11.3.

Основними джерелами фінансування економічної діяльності підприємства є його власні кошти. Рух грошових коштів здійснюється у трьох напрямках діяльності: операційної (або виробничо-господарської); інвестиційної; фінансової. У сфері операційної діяльності відображаються статті, які застосовуються для розрахунку чистого прибутку у звіті. До інвестиційної діяльності відноситься вкладання грошових коштів у створення необоротних активів.

Таблиця 11.3

Основні джерела надходження коштів

Джерела власних коштів	Джерела залучених коштів
1. Статутний капітал	1. Позики банків
2. Резерви, що накопичені підприємством	2. Лізингове фінансування
3. Цільове фінансування	3. Кошти від продажу облігацій та інших цінних паперів
4. Пожертви	4. Кредиторська заборгованість
5. Благодійні внески	5. Інші залучені кошти

Фінансова діяльність, спрямована на удосконалення залучення недостатніх та розміщення тимчасово вільних фінансових ресурсів підприємства, набуває особливого значення в умовах фінансової нестабільності та зменшенні обсягів виробництва продукції.

Для оцінки руху грошових коштів розраховуються аналітичні показники приросту або зменшення коштів при здійсненні грошових операцій. Напрямки руху цих коштів залежно від видів діяльності наведено на рис. 11.5.

Найпростішим видом фінансової угоди є однократне надання позики деякої суми PV за умови, що через деякий час T буде повернена сума FV . Ефективність подібної угоди може бути оцінена однією з двох величин:

$$z(T) = (FV - PV) / PV, \quad (11.2)$$

$$d(T) = (FV - PV) / FV, \quad (11.3)$$

де $z(T)$ – темп росту грошового потоку від теперішнього періоду до майбутнього, або норма прибутковості фінансової угоди, част. од. або %;

$d(T)$ – темп зниження грошового потоку від майбутнього до теперішнього періоду або дисконт (ставка дисконтування), част. од. або %.

Аналіз господарської діяльності

Рис. 11.5. Напрямки руху грошових коштів

Базами порівняння виступають в моделі 11.2. – вихідна сума позики, а в моделі 11.3. – повернена. Економічна суть фінансової операції, заданої формулою (11.2), полягає у визначенні величини тієї суми, якою буде або бажає розпоряджатися інвестор після закінчення цієї операції. Коефіцієнт дисконтування показує, який щорічний

відсоток повернення бажає або може мати інвестор на капітал, який він інвестує.

Після завершення аналізу виконується розрахунок коштів на початок та кінець звітного періоду, який дозволяє визначити зміни у фінансовому стані підприємства.

11.5. Аналіз фінансового стану підприємства та його стійкості

Для характеристики фінансового стану підприємства використовуються загальноприйняті чотири групи фінансових показників-коефіцієнтів:

- показники ліквідності та платоспроможності;
- показники оцінки фінансової стабільності;
- показники ділової активності;
- показники ефективності використання капіталу (рентабельності).

Їхні особливості порівняно з іншими методами аналізу наведено в таблиці 11.4.

Таблиця 11.4

Характеристика фінансових показників-коефіцієнтів

Переваги	Недоліки
1	2
1. Простота розрахунку	1. Великий рівень узагальнення
2. Доступність інформації для їхнього визначення	2. Неможливість детального факторного дослідження
3. Автоматичне виключення впливу інфляційних процесів (забезпечене методикою їхніх розрахунків)	3. Залежність від якості фінансової звітності
4. Уніфікація, що забезпечує можливість міжзаводських порівнянь	4. Недостатня точність оцінки (внаслідок попереднього недоліку)
5. Наявність нормативної бази для ринкових умов у закордонній практиці та деяких – у вітчизняній	5. Відсутність нормативів фінансових показників-коефіцієнтів для умов України (за невеликим виключенням)
6. Можливість виявлення симптомів банкрутства	6. Обмеженість області використання деяких показників-коефіцієнтів
7. Більш чітка орієнтація на майбутнє	7. Вплив сезонних чинників у деяких галузях

Будь-який фінансовий показник-коефіцієнт лише частково відображає результат господарського процесу, його доцільність і ефективність. Тому їхній аналіз тільки у сукупності з аналізом основних показників діяльності надає уяву про потенційні можливості підприємства, його недоліки та переваги порівняно з конкурентами.

Аналіз господарської діяльності

Фінансовий стан підприємства в найближчій перспективі оцінюється зовнішніми та внутрішніми аналітиками за допомогою таких фінансових показників, як коефіцієнти ліквідності й платоспроможності.

Фінансові показники ліквідності та платоспроможності характеризують можливість своєчасного виконання в повному обсязі короткострокових зобов'язань перед кредиторами. Категорії ліквідності та платоспроможності близькі за сутністю. Ліквідність – це здатність підприємства: швидко реагувати на несподівані фінансові проблеми та можливості; збільшити свої активи при зростанні обсягів продажу продукції; повернути короткострокові борги шляхом звичайного перетворення активів у грошові кошти. Від ліквідності залежить платоспроможність, тобто наявність у підприємства грошових коштів та їхніх еквівалентів у достатньому обсязі для швидкої ліквідації кредиторської заборгованості.

Не слід ототожнювати поняття ліквідності балансу, ліквідності активів та ліквідності підприємства, оскільки вони відрізняються сутністю і методикою розрахунку: ліквідність балансу – це ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань; ліквідність активів розраховується як величина, зворотна часу, необхідному для перетворення активів у грошові кошти, і чим він більше, тим нижче ліквідність активів; ліквідність підприємства – це його здатність на конкретну дату і в повному обсязі погасити заборгованість перед кредиторами, банками, інвесторами своїми активами.

Переваги коефіцієнтів ліквідності: наявність нормативів їхньої оптимальної величини; використання їх в усіх галузях та видах бізнесу, що надає можливість їхнього застосування також під час обґрунтування управлінських рішень щодо диверсифікації продукції та діяльності підприємства.

Сукупність фінансових показників-коефіцієнтів ліквідності та моделі їхнього розрахунку наведено в таблиці 11.5.

Таблиця 11.5

Класифікація коефіцієнтів ліквідності, част. од.

Назва	Норматив	Модель розрахунку
1. Коефіцієнт покриття (або поточної ліквідності) ($K_{пл}$)	2-2,5	$K_{пл} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні або довгострокові зобов'язання}}$
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$)	0,2-0,35	$K_{ал} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Цінні папери} + \text{Рахунки до сплати}}{\text{Поточні зобов'язання}}$

3. Коефіцієнт критичної ліквідності або «кислотний» тест ($K_{кл}$)	0,7-0,8	$K_{кл} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{вартість запасів}}{\text{Поточні зобов'язання}}$
4. Коефіцієнт працездатності готівкових активів ($K_{лг}$)	Тенденція зростання	$K_{лг} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Цінні папери} + \text{Рахунки до сплати}}{\text{Щодобові грошові витрати}}$

Як видно з таблиці 11.5, за допомогою коефіцієнтів ліквідності порівнюють оборотні активи та поточні зобов'язання. Їхні значення цікавлять як внутрішніх суб'єктів аналізу (фінансових менеджерів), так і зовнішніх (короткострокових кредиторів).

Оцінку ліквідності балансу полегшує попереднє складання на підставі балансу підприємства ліквідного балансу. У ліквідному балансі активи розміщуються за тривалістю їхнього перетворення в готівку для виконання зобов'язань підприємства. Перелік статей балансу, згрупованих за ступенем їхньої ліквідності, наведений у таблиці 11.6.

Таблиця 11.6

Форма ліквідності балансу підприємства

Актив	Пасив
1	2
1. Швидколіквідні цінності: – грошові кошти у касі; – грошові кошти на рахунках – короткострокові фінансові вкладення	1. Короткострокові пасиви: – короткострокові кредити та інші позикові кошти
2. Середньоліквідні активи: – розрахунки з дебіторами; – інші оборотні активи	2. Пасиви середньої терміновості: – розрахунки з кредиторами; – інші короткострокові пасиви
3. Активи, що повільно реалізуються: – виробничі запаси; – незавершене виробництво; – товари	3. Пасиви довгострокові: – довгострокові кредити; – інші позикові кошти
4. Активи, що важко реалізуються: – залишкова вартість основних фондів; – капітальні вкладення; – залишкова вартість нематеріальних активів; – довгострокові фінансові вкладення	4. Пасиви постійні: – статутний капітал; – резервний капітал; – чистий прибуток; – спеціальні фонди; – забезпечення майбутніх витрат і платежів та цільове фінансування

Оцінка платоспроможності та фінансової стійкості підприємства здійснюється за допомогою коефіцієнтів фінансової стабільності (або

Аналіз господарської діяльності

коефіцієнтів довгострокової платоспроможності, або коефіцієнтів частки запозичених коштів, або коефіцієнтів фінансового важеля). Показники цієї групи наведено в таблиці 11.7.

Таблиця 11.7

Показники фінансової стабільності підприємства, част од.

Назва 1	Модель розрахунку 2
1. Коефіцієнт загальної заборгованості ($K_{зз}$)	$K_{зз} = \frac{\text{Активи} - \text{Власний капітал}}{\text{Активи}}$
2. Коефіцієнт автономії (або фінансової незалежності) ($K_{фн}$)	$K_{фн} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Активи}}$
3. Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{фз}$), що зворотний $K_{фн}$	$K_{фз} = \frac{\text{Пасиви}}{\text{Власний капітал}}$
4. Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{фр}$)	$K_{фр} = \frac{\text{Позичений капітал}}{\text{Власний капітал}}$
5. Коефіцієнт маневрування власного капіталу ($K_{мк}$)	$K_{мк} = \frac{\text{Власні оборотні активи}}{\text{Власний капітал}}$
6. Коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань ($K_{оз}$)	$K_{оз} = \frac{\text{Довгострокова заборгованість}}{\text{Власний капітал}}$
7. Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень ($K_{ок}$)	$K_{ок} = \frac{\text{Довгострокові пасиви}}{\text{Необоротні активи}}$
8. Коефіцієнт довгострокових залучених джерел фінансування ($K_{сд}$)	$K_{сд} = \frac{\text{Довгострокові пасиви}}{(\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові пасиви})}$
9. Коефіцієнт фінансової не залежності капіталізованих джерел ($K_{нк}$)	$K_{нк} = \frac{\text{Власний капітал}}{(\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові пасиви})}$

Коефіцієнти 1-5 призначено для оцінки капіталізації, з них коефіцієнт маневрування (5) надає найбільш загальну оцінку платоспроможності; коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань (6) використовується для оцінки покриття довгострокових зобов'язань підприємства; коефіцієнти 7-9 – для оцінки структури довгострокових джерел фінансування. Для підтримки платоспроможності, своєчасності повернення заборгованості, підприємство повинно постійно одержувати прибуток, оскільки він є важливою складовою і джерелом поповнення його власного капіталу.

Фінансова стійкість підприємства залежить також від джерел фінансування матеріальних оборотних активів. Їхня величина ($MЗ$, грн) дорівнює сумі виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, товарів, які відображено в 2 розділі активу балансу підприємства. Трьом показникам наявності джерел формування запасів (BA_1 , BA_2 , BA_3) відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами формування (рис. 11.8).

<p>Показники джерел формування запасів</p>	Показники наявності джерел формування запасів, грн	Показники забезпеченості запасів джерелами фінансування ($\pm ДФ$), (+) залишок, (-) нестача, грн
	Власні оборотні активи (BA_1)	$\pm ДФ_1 = BA_1 - MЗ$
	Власні оборотні активи і довгострокові залучені джерела формування запасів (BA_2)	$\pm ДФ_2 = BA_2 - MЗ$
	Загальна сума джерел формування запасів ($BA_3 = BA_1 + BA_2$)	$\pm ДФ_3 = BA_3 - MЗ$

Рис. 11.8. Показники оцінки наявності та забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування

Після розрахунків показників забезпеченості запасів джерелами фінансування визначається трикомпонентний тип фінансової стійкості підприємства (S) [29,45] : $S = 1$, якщо $ДФ > 0$; $S = 0$, якщо $ДФ < 0$.

Типи фінансової стійкості наведено в таблиці 11.8.

Таблиця 11.8

Визначення типу фінансової стійкості підприємства

Показники	Тип фінансової стійкості (S)			
	абсолютна стійкість	нормальна стійкість	нестійкий стан	кризовий стан
$ДФ_1 = BA_1 - MЗ$	$ДФ_1 \geq 0$	$ДФ_1 < 0$	$ДФ_1 < 0$	$ДФ_1 < 0$
$ДФ_2 = BA_2 - MЗ$	$ДФ_2 \geq 0$	$ДФ_2 \geq 0$	$ДФ_2 < 0$	$ДФ_2 < 0$
$ДФ_3 = BA_3 - MЗ$	$ДФ_3 \geq 0$	$ДФ_3 \geq 0$	$ДФ_3 \geq 0$	$ДФ_3 < 0$

Абсолютна стійкість свідчить про незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів; при нормальній стійкості, окрім власних оборотних засобів, використовуються довгострокові залучені кошти.

Нестійкість фінансового стану можливо подолати, якщо: зменшити дебіторську заборгованість; поліпшити управління боргами; прискорити використання запасів завдяки їхній оптимізації; поповнити джерела власних оборотних засобів.

Оцінка ефективності використання своїх активів для отримання доходу надається за допомогою фінансових показників-коефіцієнтів ділової активності (оборотності активів), перелік яких наведений у таблиці 11.9.

Система показників оборотних активів

Назва	Модель рахунку	Призначення
1	2	3
1. Оборотовість оборотних активів (K_{oo} , разів або K'_{oo} , діб)	$K_{oo} = \frac{\text{Залишок оборотних активів}}{\text{Дохід від реалізації продукції}}$ $K'_{oo} = \frac{365}{K_{oo}}$	Оцінка швидкості і тривалості циклу обігу активів
2. Коефіцієнт обігу (K_o , разів)	$K_o = \frac{\text{Дохід від реалізації продукції}}{\text{Залишок оборотних активів}}$	Оцінка доходу з кожної гривні оборотних активів
3. Оборотність запасів (K_{oz} , разів)	$K_{oz} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Залишок виробничих запасів}}$	Оцінка ефективності управління запасами
4. Оборотність дебіторської заборгованості (K_{dz} , разів або K'_{dz} , діб)	$K_{dz} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середня дебіторська заборгованість за товари}}$ $K'_{dz} = \frac{365}{K_{dz}}$	Оцінка отримання своїх несплачених рахунків
5. Оборотність кредиторської заборгованості (K_{kz} , разів або K'_{kz} , діб)	$K_{kz} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середня кредиторська заборгованість}}$ $K'_{kz} = \frac{365}{K_{kz}}$	Оцінка часу, потрібного підприємству, щоб розрахуватись із кредиторами

Діагностична оцінка інвесторами ділової активності акціонерних товариств містить також аналіз динаміки прибутковості активів з використанням показників прибутковості акцій (ринкової вартості акцій): чистого прибутку на одну акцію, відношення ринкової ціни акції до прибутку на акцію та ін.

Для оцінки ефективності діяльності підприємства використовується група показників рентабельності шляхом зіставлення отриманих результатів і ресурсів або витрат на їхні досягнення. Найбільш розповсюджені з цих показників наведено в таблиці 11.10.

Система показників ефективності діяльності підприємства

Назва	Модель розрахунку	Призначення
1. Рентабельність активів (ROA, %)	$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}} \cdot 100$	Оцінка частки прибутку в кожній гривні активів
2. Рентабельність власного капіталу (ROE, %)	$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} \cdot 100$	Оцінка прибутковості власника
3. Валова рентабельність реалізованої продукції ($R_{вп}$, %)	$R_{вп} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Дохід від реалізації продукції}} \cdot 100$	Оцінка ефективності виробництва продукції суспільством

4. Операційна рентабельність реалізованої продукції (R_o , %)	$R_o = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Дохід від реалізації продукції}} \cdot 100$	Оцінка ефективності операційної діяльності
5. Чиста рентабельність продажів ($R_{\text{ч}}$, %)	$R_{\text{ч}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід}} \cdot 100$	Оцінка частки чистого прибутку з кожної гривні чистого доходу
6. Рентабельність продукції (R_i , %)	$R_i = \frac{\text{Прибуток від } i\text{-ї продукції}}{\text{Собівартість } i\text{-ї продукції}} \cdot 100$	Оцінка ефективності виробництва конкретного виду продукції

Показники ROA та ROE характеризують ефективність інвестицій (капіталу); показники рентабельності продажів – ефективність виробництва продукції.

Показники рентабельності досліджуються в динаміці та проводиться їхня порівняльна оцінка з середньогалузевими результатами та показниками рентабельності у конкурентів.

З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибуткового підприємства і прийняття відповідних управлінських рішень щодо запобігання банкрутства офіційними Методичними рекомендаціями передбачено систематично проводити експрес-аналіз стану підприємства або фінансовий моніторинг за допомогою коефіцієнта Бівера (K_b , част. од.):

$$K_b = \frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Амортизація}}{\text{Сума довгострокових поточних зобов'язань}} \quad (11.4)$$

Нормативне значення коефіцієнта Бівера за міжнародними стандартами дорівнює 0,17-0,4 част. од.

Під час діагностичної оцінки банкрутства підприємства необхідно також враховувати особливості: економічної ситуації у країні, в галузі, в економічному регіоні; технологічних процесів підприємства та його організаційно-правову форму; умов функціонування та ін.

11.6. Аналіз фінансових результатів

Максимізація прибутку як цільова настанова діяльності підприємства в ринкових умовах зумовлює першочергове значення та роль аналізу фінансового стану підприємства в складі комплексного економічного аналізу його господарсько-фінансової діяльності й викликає необхідність зміни класичної послідовності аналізу, яка, в основному, використовується на підприємствах. Це пояснюється тим, що послідовність аналізу повинна відбивати та враховувати зростання